

جغرافیا و توسعه شماره ۴۲ بهار ۱۳۹۵

وصول مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۱۱

تأیید نهایی: ۱۳۹۴/۰۷/۲۰

صفحات: ۱۰۶-۸۳

تحلیل فضایی تأثیر یارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی دهستان‌های مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی با استفاده از تابع تراکم کرنل و تحلیل هات اسپات

دکتر سیروس قنبری^۱، دکتر محمود خسروی^۲، سهیلا محمدی^۳

چکیده

ارتقای عدالت اجتماعی، تخصیص بهینه‌ی منابع، تثبیت قیمت و بهبود توزیع درآمد از اهداف اصلی و فلسفه‌ی وجودی پرداخت یارانه در همه‌ی کشورهای جهان است. در برنامه‌ی پنجم و ششم توسعه‌ی اقتصادی- اجتماعی ایران نیز هدف این است که دولت با هدفمند سازی یارانه‌های آشکار و نهان، منابع حاصل از این سیاست را به صورت هدفمند در اختیار گروه‌های هدف قرار دهد. هدف پژوهش، شناخت تأثیر اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی روستاییان دهستان‌های مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی است. روش تحقیق به صورت توصیفی- تحلیلی است که اطلاعات لازم با استفاده از توزیع و تحلیل پرسشنامه بین گروه‌های هدف به‌دست آمد. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه شامل ۴۴۹۴ خانوار روستایی درسه دهستان از شهرستان نورآباد می‌باشد که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۳ خانوار تعیین گردید. با توجه به شاخص‌های مربوط به موضوع، ۷ پرسش از ۱۵ سؤال پرسشنامه‌های مربوط به تأثیر یارانه‌ها بر تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از آزمون T تک‌نمونه‌ای حاکی از آن است که با اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها، روندی مطلوب در الگوی مصرف خانوارهای روستایی ایجاد شده و این بهبود در مناطق فقیر و کم درآمد روستایی نمود بیشتری داشته است. یافته‌های حاصل از برداشت‌های میدانی و اطلاعات به‌دست آمده از پرسشنامه و تحلیل فضایی- مکانی با استفاده از تابع تراکم کرنل و تحلیل هات اسپات در محیط GIS نشان می‌دهد که بهبود الگوی مصرف و افزایش سطح رفاهی خانوارهای روستایی در دهستان جوزار به دلیل تولیدی بودن روستاهای آن و وابستگی کمتر به مناطق شهری معنی‌دار می‌باشد و در دهستان‌های جاوید ماهوری و بکش یک، به دلایل وابستگی و نزدیکی خانوارهای روستایی به شهرستان نورآباد و افزایش هزینه‌ها، بهبود الگوی مصرف چندان معنی‌دار نیست و متوسط ارزیابی می‌شود. همچنین مشخص گردید که یارانه‌های نقدی در دهستان‌های مورد مطالعه برای اقشار نیازمند و دهک‌های پایین جامعه‌ی روستایی مفید و تأثیرگذار بوده اما برای دهک‌های درآمدی بالا متوسط ارزیابی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: نقاط داغ یارانه‌ها، تحلیل فضایی، تابع تراکم کرنل، الگوی مصرف، دهستان‌های شهرستان ممسنی.

مقدمه

از جمله اهداف اقتصادی- اجتماعی پرداخت یارانه‌ها حمایت از اقشار محروم، کاهش فاصله‌ی طبقاتی، ایجاد بهبود در توزیع درآمدها، افزایش رفاه عمومی، کمک به تخصیص بهینه منابع کمیاب و کمک به ایجاد شرایط ثبات اقتصادی است چنانکه یکی از راهکارهای دولت‌ها در حمایت از اقشار آسیب پذیر، پرداخت یارانه به بخش‌های مختلف اقتصادی و برخی از گروه‌های مردم می‌باشد (Cees et al, 2006: 5-25). در برنامه پنجم و ششم توسعه‌ی اقتصادی- اجتماعی کشور نیز هدف بوده است که دولت با هدفمندسازی یارانه‌های آشکار و پنهان، منابع حاصل از این سیاست را به صورت هدفمند در اختیار گروه‌های هدف قرار دهد. باید توجه داشت که ۲۹ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را یارانه‌ها تشکیل می‌دهند که ۲۶ درصد آن تعلق به یارانه‌ی انرژی دارد. در واقع نظام پرداخت یارانه‌های غیرهدفمند، الگوی تولید و مصرف و سرمایه‌گذاری را مختل کرده و بخش عمده یارانه‌ها به جای تولید به مصرف می‌رسد (حسنی، ۱۳۸۹: ۱۸). طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار در سال ۱۳۹۰، بر اساس آمارگیری از ۱۸۷۲۷ خانوار نمونه در نقاط شهری و ۱۹۷۸۶ خانوار نمونه در نقاط روستایی کشور اجرا شده است با توجه به این آمارگیری درآمد کل خانوارهای روستایی در سال ۱۳۹۰ برابر با ۷۹۷۲۹۳۸ میلیارد ریال بوده است در حالی که هزینه‌ی خانوارهای روستایی در این سال برابر با ۸۳۹۷۳۹۲ میلیارد ریال می‌باشد (سرشماری مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰: ۲). از آنجا که موضوع این نوشتار ارزیابی تأثیر یارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی می‌باشد، اقدام به ارزیابی این سیاست در شاخص‌های میزان مصرف کالاهای فرهنگی (کتاب‌های غیردرسی، لوازم ورزشی، موسیقی و فیلم)،

افزایش سطح رفاهی، افزایش مسافرت سیاحتی- زیارتی، افزایش تمایل خرید ابزارآلات کشاورزی (تراکتور و تجهیزات آبیاری قطره‌ای)، صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی و در نهایت تأثیر آن بر الگوی مصرف خانوارهای روستایی گردید که برای دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه‌ی زیر مطرح گردید:

یارانه‌های نقدی موجب تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی ساکن در دهستان‌های مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی شده است.

مروری بر ادبیات موضوع

سیمون کوزنتس (۱۹۸۵) معتقد بود که در هر کشوری با افزایش درآمد ملی سرانه، فاصله‌ی طبقاتی زیاد شده و با ادامه‌ی روند افزایش درآمد ملی، فاصله‌ی طبقاتی و به تبع آن فقر کاهش می‌یابد. طبق نظر کوزنتس توزیع عادلانه‌ی درآمد یکی از مشخصه‌های بارز رشد اقتصادی و رفاه جامعه می‌باشد بنابراین بر اساس این دیدگاه روند نابرابری در جریان رشد می‌تواند انعکاسی از مراحل توسعه در کشورهای مختلف باشد البته شدت نابرابری با توجه به سیاست‌های کلان اقتصادی و نوع مشارکت فراگیر مردمی در تلاش‌های اقتصادی ملی متفاوت است (متوسلی، ۱۳۸۴: ۲۲-۲۰).

اولین مطالعه در زمینه‌ی هدفمند کردن یارانه‌ها، مربوط به سال ۱۹۸۸ توسط بورفمن و همکارانش در دانشگاه اقتصاد کالیفرنیا صورت گرفته است و به این نتیجه دست یافتند که هدفمند کردن یارانه‌ی صادرات در کشورهای صادرکننده، باعث از دست دادن رفاه و افزایش قیمت‌ها می‌گردد و لذا باید هدفمندسازی یارانه‌ها و حذف دخالت دولت در اقتصاد با شناخت ویژگی‌های مکانی و زمانی صورت پذیرد (Borfman et al, 1988: 8).

دست یافت که یارانه‌ها باید در تولید برق خورشیدی به کار رود نه به دنبال سرمایه‌گذاری در بخش‌های دیگر (Trieb et al, 2011:307-317).

لی‌مینگ (۲۰۱۲) در مقاله‌ای تحت عنوان "آیا یارانه‌های بذر می‌تواند مانع از مهاجرت روستایی - شهری در مناطق داخلی چین شود؟" با شواهدی از مطالعات به این نتیجه دست یافت که یارانه‌های بذر و کشاورزی توانست از مهاجرت روستایی - شهری در استان جیانگ جلوگیری کند و جمعیت روستایی را نگه دارد و آن را احیا کند (Leimeng, 2012: 729-741). خلیلی عراقی در مقاله‌ای تحت عنوان "یک ارزیابی از اثرات رفاهی کاهش یارانه‌های انرژی در ایران" به این نتیجه دست یافت که با افزایش قیمت انرژی مصرف انرژی در خانواده‌های ایران کاهش یافته است و با افزایش قیمت انرژی رفاه در خانوارهای ایرانی افزایش یافته است (Khalili, Araghi et al, 2012:4).

پاسول در مقاله‌ای تحت عنوان "کدام سیاست برای بهبود مدیریت حاصلخیزی خاک در کشورهای جنوب صحرای آفریقا به کار گرفته می‌شود، یارانه کود یا اعتبارات کربن" به این نتیجه دست یافت که هر دوی این سیاست‌ها می‌تواند در مدیریت حاصلخیزی خاک در جنوب صحرای آفریقا به کار گرفته شود (Paswel et al, 2012: 162-172). اسماعیلی در مقاله‌ای تحت عنوان "اثرات جایگزینی برنامه هدفمندی یارانه‌های غذا در ایران" به این نتیجه دست یافت که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مصرف یارانه‌های غذا، بخش عمده‌ای از برنامه‌های شبکه‌ای امنیت اجتماعی است و این برنامه در انتها به انتقال پول به خانواده‌های فقیر روستایی می‌پردازد (Esmaeili et al, 2013: 451-456). جی.ها، در مقاله‌ای تحت عنوان "یارانه‌های غذا، انتقال درآمد و فقر: یک تجزیه تحلیل مقایسه‌ای از سیستم توزیع عمومی

تاکرال (۱۹۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان "دلیل کاهش یارانه در LPQ در هند" به این نتیجه دست یافت که، استفاده از نفت سفید و LPQ به دلیل نیاز فراوان در دودهای گذشته افزایش یافته است و واقعیت نشان می‌دهد که دولت باید در یارانه‌های سوخت تجدید نظر داشته باشد (Thukral et al, 199: 81-87).

اندرسون در مقاله‌ای تحت عنوان "اقتصاد سیاسی و یارانه‌های زغال سنگ در اروپا" به این نتیجه دست یافت که یارانه‌های زغال سنگ طبق نظریه‌ی اقتصاد سیاسی نئوکلاسیک باید از بین برود چرا که برای محیط زیست مخاطره‌آور و مضر محسوب می‌شود (Anderson et al, 1995: 485-496).

بورینگر (۱۹۹۵) نقش "هدفمندی یارانه زغال سنگ را در اشتغال و درآمد ملی" بررسی کرد و به این نتیجه دست یافت که با هدفمندی یارانه زغال سنگ، ۱ درصد به GDP افزوده می‌شود و تقسیم مشاغل در صنعت زغال سنگ منجر به رونق تجارت آن و ایجاد ۹۵ تا ۱۴۵۰۰۰ شغل در هر سال می‌شود (Bohringer, 1995: 7).

دی. آر. آی نیز در سال ۱۹۹۷ به بررسی "تأثیر حذف یارانه‌های زغال سنگ در کشورهای اروپایی و ژاپن" پرداخته است و حذف یارانه‌ها را عاملی مؤثر در افزایش تجارت زغال سنگ و ایجاد فرصت‌های شغلی متنوع در این بخش دانسته است (DRI, 1997: 102). بچرمن در مقاله‌ای تحت عنوان "آیا یارانه‌های شغلی به کار گرفته شده‌اند؟" شواهدی از یارانه‌های هدفمند منطقه‌ای در ترکیه به این نتیجه دست یافت که یارانه‌های شغلی موجب افزایش امنیت اجتماعی شرکت‌ها و کارگران شده است (Betchermah et al, 2010:710-722). تریب در سال ۲۰۱۱ در مقاله‌ای تحت عنوان "برای تأمین مالی تمرکز برق خورشیدی در منطقه‌ی خاورمیانه و شمال آفریقا، با یارانه سرمایه‌گذاری کنیم" به این نتیجه

بطور جالبی قابل اغماض است اما با اجرای یارانه‌های دولتی، سعی شده کمتر از بیوگاز استفاده شود (*Sun et al, 2014:748-756*). والیدو در مقاله‌ای تحت عنوان "یارانه حمل و نقل هوایی برای اقامت بیشتر مسافران که حامی اقتصاد بازار هستند" به این نتیجه دست یافت که هنگامی که تعداد مسافران در یک منطقه‌ی جغرافیایی زیاد می‌شود و هزینه‌ها هم برای مسافران افزایش می‌یابد باید یارانه‌ی حمل و نقل و اسکان به آنها تعلق گیرد تا پول کمتری پرداخت کنند و سود بیشتری برای منطقه‌ی جغرافیایی به همراه آورند (*Valido et al, 2014: 388-399*). لین در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی یارانه‌ی سوخت فسیلی در چین: چالش‌ها و فرصت‌ها برای اصلاح قیمت انرژی" به این نتیجه دست یافت که یارانه‌ی سوخت فسیلی به رشد گسترده‌ای از تقاضای انرژی و تولید گازهای گلخانه‌ای از جمله دی‌اکسیدکربن در چین کمک می‌کند، با این حال روند اصلاح قیمت انرژی آهسته است، نتایج این تحقیق نشان داد که قیمت نفت بطور قابل توجهی کاهش یافت ولی رشد اقتصادی و اشتغال منفی گردید (*Lin et al, 2014:124-134*).

اویانگ در مقاله‌ای تحت عنوان "اثرات افزایش یارانه‌های انرژی تجدیدپذیر و توقف تدریجی یارانه‌ی سوخت فسیلی در چین" به این نتیجه دست یافت که اگر تنها ده درصد از یارانه‌ی سوخت فسیلی برداشته شود، اثرات منفی بر رشد اقتصادی کاهش می‌یابد و افزایش یارانه برای انرژی‌های تجدیدپذیر اثرات مثبتی بر متغیرهای کلان دارد که موجب درست مصرف کردن انرژی، بهره‌وری انرژی و مقابله با مشکل توزیع نامتوازن مصرف انرژی می‌شود (*Xiao ling et al, 2014: 933-942*).

دی. کاپلو در مقاله‌ای تحت عنوان "یارانه‌ی متعلق به مصرف انرژی در صنایع" به این نتیجه دست یافت

در هند" به این نتیجه دست یافت که یارانه‌ای که به‌عنوان یارانه‌ی مواد غذایی به افراد داده می‌شود تنها بخش اندکی از هزینه‌ی هر فرد است، و این یارانه باید در اقدامات اساسی و سرمایه‌گذاری به کارگرفته شود چرا که موجب نابرابری در جامعه و کمبود عرضه و افزایش تقاضا می‌شود (*Jha et al, 2013:887-908*).

سیدی در سال ۲۰۱۴ در مقاله‌ای تحت عنوان "اثرات حذف یارانه‌ی سوخت در نیجریه و فقر" به این نتیجه دست یافت که نفت سهم قابل ملاحظه‌ای در اقتصاد نیجریه دارد و کاهش یارانه عموماً منجر به افزایش تولید ناخالص داخلی نیجریه گردید که تأثیری زیان‌آور بر اقتصاد خانوارها داشت اما با انتقال درآمد به این خانوارهای فقیر می‌توان فقر را از بین برد (*Siddiy et al, 2014: 165-178*).

شاهوردی در سال ۲۰۱۴ در مقاله‌ای تحت عنوان "اثرات اصلاح یارانه‌های انرژی در مقیاس کوچک و فعالیت ژنراتورها در ایران" به این نتیجه دست یافت که اصلاح یارانه‌های انرژی موجب خرید تضمینی انرژی برای ژنراتورها در مقیاس کوچک شده است و قیمت انرژی به قیمت واقعی خود نزدیک شده است (*Shahverdi et al, 2014:679-689*). میرنظامی در مقاله‌ای تحت عنوان "نابرابری استفاده برق در کانادا: آیا با اصلاح و قیمت‌گذاری صحیح و حذف یارانه‌ها، تشویق برای استفاده صحیح از برق صورت می‌گیرد؟" به این نتیجه دست یافت که خانواده‌هایی که درآمد بالاتری دارند مصرف انرژی بیشتری نسبت به سایر خانواده‌ها دارند و این به عنوان یک نابرابری تلقی می‌شود (*Mirnezami et al, 2014:36-43*).

سان در مقاله‌ای تحت عنوان "تأثیر یارانه‌ی دولتی در استفاده از بیوگاز خانگی در مناطق روستایی چین" به این نتیجه دست یافت که اثر خالص سیاست یارانه‌ی فعلی در استفاده از بیوگاز خانوار روستایی

بنزین ضروری است (بونوری و همکاران، ۱۳۸۲: ۳۴). کاظم‌نژاد و جیران در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی نظام پرداخت شیر یارانه‌ای و رفتار مصرفی در ایران" به میزان مصرف شیر و لبنیات دهک‌های مختلف درآمدی در مناطق شهری و روستایی پرداخته و به نقش و آثار و تبعات یارانه‌ی شیر و کیفیت برخورداری گروه‌های کم‌درآمد از این یارانه‌ها پرداخته‌اند. نتایج این بررسی نشان داده است که استمرار پرداخت یارانه‌ی بدین صورت باعث اتلاف منابع شده لذا بازنگری در ساختار نظام پرداخت یارانه‌ها را به عنوان یک ضرورت بیان داشته است (کاظم‌نژاد و جیران، ۱۳۸۴: ۲). کریم‌زادگان و همکاران "در مقاله‌ای تحت عنوان اثربخشی کود شیمیایی بر مصرف غیر بهینه آن در تولید گندم" به این نتیجه رسید که حذف یارانه‌ی کود شیمیایی منجر به کاهش مصرف آن در تولید گندم آبی خواهد شد (کریم‌زادگان و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۳۰). بانویی و پروین در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل‌های سیاسی آثار حذف یارانه‌ی کالاهای اساسی بر شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری و روستایی" به این نتیجه رسیدند که حذف یارانه‌ها موجب افزایش هزینه‌ی زندگی دهک کم‌درآمد خانوارهای شهری و روستایی شده است (بانویی و پروین، ۱۳۸۷: ۲-۱). در مجموع می‌توان گفت که یارانه بهایی است که دولت‌ها برای رساندن کالا و خدمات به دست مصرف‌کنندگان به قیمت ارزان‌تر و حمایت از توان رقابت تولیدکنندگان پرداخت می‌کنند و یارانه خدماتی به منظور کاهش برخی هزینه‌های خدماتی برای مصرف‌کنندگان به برخی از خدمات عمومی پرداخت می‌شود (مینی، ۱۳۸۸: ۱۸). برای تغییر نظام یارانه‌ی غیرمستقیم در کشور ایران و جایگزینی نظام هدفمند، دلایل و توجیهات روشنی وجود دارد که در جدول شماره (۱) خلاصه شده است.

که بیشترین میزان یارانه، یارانه‌ای است که به سوخت فسیلی و مصرف‌کنندگان تعلق دارد و توزیع یارانه در زمان و مکان خاص متفاوت است و انجام اصلاحات مربوط به یارانه تا حد زیادی موجب شفاف‌سازی شده است و زمینه‌ی توجه بیشتر به محیط زیست را فراهم آورده است (Koplow et al, 2015: 887-900). ویتینگتن در مقاله‌ای تحت عنوان "معرفی یک ابزار تشخیصی برای تخمین میزان برآورد یارانه‌ی تأسیسات آب در کشورهای با درآمد پایین و متوسط" به این نتیجه دست یافت که خانواده‌های فقیر آب کمتری نسبت به خانواده‌های ثروتمند مصرف می‌کنند. بنابراین با پرداخت یارانه‌ی آب باید میزان دریافتی خانوارهای فقیر از یارانه‌ی آب نسبت به خانوارهای پرمصرف و پردرآمد بیشتر شود (Whittington et al, 2015: 155-165). مشیری در مقاله‌ای تحت عنوان "اثرات اصلاح قیمت انرژی بر مصرف خانوارهای ایرانی" به این نتیجه دست یافت که قیمت بالای انرژی موجب ناکارآمدی، فشار مالی، و مشکلات زیست محیطی در ایران شده است و اصلاح قیمت انرژی نشان می‌دهد که خانوارهای شهری نسبت به خانوارهای متوسط روستایی پاسخ قوی‌تری نشان می‌دهند و موجب کاهش مصرف انرژی و در نتیجه به سمت افزایش بهره‌وری انرژی پیش می‌روند (Moshiri et al, 2015: 177-188). بونوری و همکاران نیز با استفاده از داده‌های آماری سال ۱۳۵۰-۱۳۸۲، یک تحلیل تجربی پیرامون "آثار اقتصادی یارانه‌ی بنزین بر میزان مصرف آن در ایران با استفاده از الگوی معادلات همزمان با روش حداقل مربعات" انجام دادند، آنها دریافتند که در دوره‌ی مورد بررسی بین یارانه‌ی بنزین و میزان مصرف آن رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و به ازای یک درصد افزایش در یارانه‌ی بنزین، مصرف آن به میزان ۶۹ درصد افزایش می‌یابد. در نتیجه اعمال سیاست هدفمندکردن یارانه به منظور استفاده‌ی بهینه مصرف

جدول ۱: دلایل و توجیهات هدفمندی یارانه‌ها

مشکلات نظام قبلی پرداخت یارانه‌ها	نتایج قابل انتظار (اهداف هدفمندی یارانه‌ها)
۱- پرداخت همگانی و بهره‌مندی نابرابر دهک‌های درآمدی از یارانه‌ها و در نتیجه کاهش اثربخشی یارانه‌ها	۱- افزایش کارایی نظام اقتصادی از طریق آزادسازی قیمت
۲- افزایش شکاف بین قیمت‌های داخلی و خارجی انرژی	۲- اصلاح ساختار درآمدی بنگاه‌های تولیدکننده انرژی و تغییر نظام توجیه فنی - اقتصادی طرح‌های تولید انرژی
۳- افزایش بی‌رویه مصرف	۳- اصلاح ساختار تولید در راستای به‌کارگیری فناوری با شدت انرژی پایین
۴- افزایش فشار بر منابع عمومی و بودجه دولت	۴- افزایش احتمال اقتصادی شدن پروژه‌های تأمین انرژی از منابع تجدیدپذیر
۵- پیشی گرفتن مصرف داخل از کل تولید کشور	۵- مصرف بهینه‌ی انرژی و کاهش قاچاق
۶- بهره‌وری پایین انرژی در کشور	۶- کاهش مخارج عمومی و رفع عدم تعادل بودجه‌ای
۷- کاهش رقابت‌مندی تولیدات داخل در بازارهای جهانی	۷- کاهش شکاف مصرف انرژی بین گروه‌های درآمدی
۸- مشکلات فزاینده‌ی حمل و نقل و معضل ترافیک	۸- بهبود شاخص‌های زیست محیطی به دلیل صرفه‌جویی در مصرف انرژی‌های فسیلی
۹- گسترش اقتصاد زمینی	۹- افزایش توان صادراتی کشور به دلیل کنترل رشد مصرف داخلی و بهبود شفافیت مالی دولت و شرکت‌های دولتی
۱۰- تشدید تخریب محیط زیست	

مأخذ: جلالیان و همکاران، ۱۳۹۲

داده‌ها و روش شناسی

است. اطلاعات نظری از روش کتابخانه‌ای و اطلاعات مربوط به منطقه‌ی مورد مطالعه از طریق پرسشنامه به دست آمده است. روایی ابزار تحقیق با نظر تعدادی از متخصصان و اساتید دانشگاهی به تأیید رسید و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد.

تحقیق حاضر از نظر نوع و ماهیت، یک تحقیق کاربردی و از نظر روش، جزء تحقیقات توصیفی-تحلیلی به شمار می‌آید که به شیوه پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه در قالب طیف ۵ مقیاسی لیکرت اجرا شده

جدول ۲: متغیرهای پژوهش بر حسب فرضیه

متغیر وابسته	متغیر مستقل	متغیرها بر حسب فرضیه
تغییر الگوی مصرف در خانوارهای روستایی	یارانه‌های نقدی	فرضیه: یارانه‌های نقدی موجب تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی ساکن در دهستان‌های مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی شده است.

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲

جدول ۲: شاخص‌ها و گویه‌های اصلی تحقیق

شاخص‌ها	متغیر وابسته
افزایش خرید زمین، آب و ساختمان	الگوی مصرف
افزایش میزان مصرف کالاهای فرهنگی (کتاب غیردرسی، لوازم ورزشی، موسیقی و فیلم)	
افزایش سطح رفاهی	
افزایش استفاده از وسایل تجملی یا رفاهی، مصرفی (اتومبیل شخصی، ویدئو، یخچال فریزر، ماشین لباسشویی، مبلمان ...)	
افزایش مسافرت سیاحتی	
افزایش خرید ابزارآلات کشاورزی مثل تراکتور و تجهیزات آبیاری قطره‌ای	
صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی	

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲

جدول ۴: پایایی پرسشنامه

تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
۷	۰/۸۸۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲

برای انواع شاخص‌های مختلف ترسیم گردید. لازم به توضیح است که آزمون T تک‌نمونه‌ای یکی از روش‌های پارامتریک می‌باشد (کلانتری، ۱۳۸۶: ۱۲۰). و سیستم اطلاعات جغرافیایی، یک سیستم رایانه‌ای برای مدیریت و تجزیه و تحلیل اطلاعات مکانی مورد استفاده قرار می‌گیرد (رسولی، ۱۳۸۴: ۹). همچنین اسمیت و همکاران معتقدند که سیستم اطلاعات جغرافیایی عبارت است از پایگاه اطلاعاتی که در آن اغلب داده‌ها ارجاع و هویت مکانی می‌یابند (Smith et al, 1987: 3).

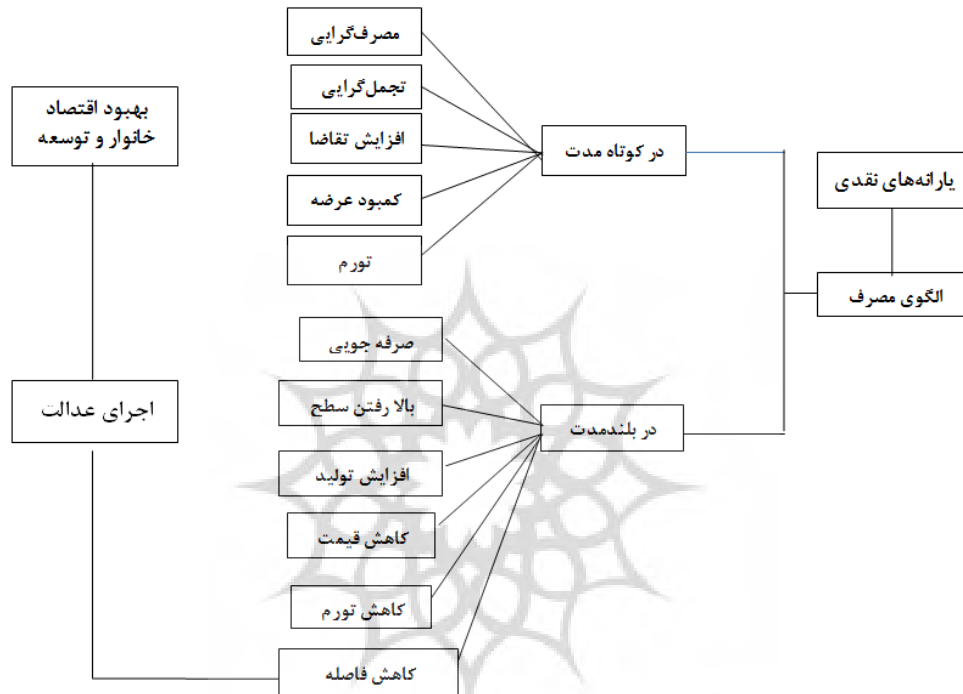
در این ارتباط مدیری و همکاران اعتقاد دارند که سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی در رشته‌های گوناگون علوم و تکنولوژی با قدرت تفکیکی و دقت بالای آنالیز گرافیکی، نتایج خروجی را به صورت نقشه‌های چندلایه به نمایش می‌گذارند (مدیری و همکاران، ۱۳۸۶: ۶۷).

در نتیجه یکی از توابع تحلیل فضایی در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی تابع تراکم کرنل است که این تابع می‌تواند میزان تراکم یک‌عارضه‌ی جغرافیایی را در یک منطقه به تصویر فضایی بکشد (فاضل‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۲۸).

جامعه‌ی آماری پژوهش، روستاهای دارای بیشتر از بیست خانوار در سه دهستان بخش مرکزی شهرستان نورآباد ممسنی (دهستان‌های جوزار، جاوید ماهوری، و بکش یک) می‌باشد که طبق سرشماری ۱۳۹۰ جمعاً ۱۶۳۷۸ نفر جمعیت در قالب ۴۴۹۴ خانوار را شامل می‌شود، لذا با توجه به اینکه موضوع تحقیق تأثیر یارانه‌ها بر تغییر الگوی مصرف خانوارهای روستایی در دهستان‌های مورد مطالعه می‌باشد، تعداد نمونه‌ها برای تکمیل پرسشنامه بر اساس فرمول کوکران ۳۵۳ خانوار از بین خانوارهای روستایی تعیین گردید. اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه در محیط نرم‌افزاری Spss وارد گردید و با استفاده از آزمون تی-تک نمونه‌ای سؤالات پرسشنامه‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌ها در محیط GIS قرار گرفت و با استفاده از روش تابع تراکم کرنل و تحلیل هات‌اسپات به تحلیل مکانی- فضایی یافته‌ها پرداخته شد و نقشه‌ی پراکندگی توزیع یارانه‌های نقدی

توجه به موضوع مورد نظر نمایش می‌دهد، این نقاط نمره‌ی بالاتری نسبت به سایر نقاط دارند و نسبت به نقاط مجاور برجسته‌ترند (بایزیدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷).

تحلیل هات‌اسپات یکی دیگر از تحلیل‌های مهم سیستم اطلاعات جغرافیایی است که خروجی این تحلیل، نقشه‌هایی است که نقاط داغ و شاخص را با

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

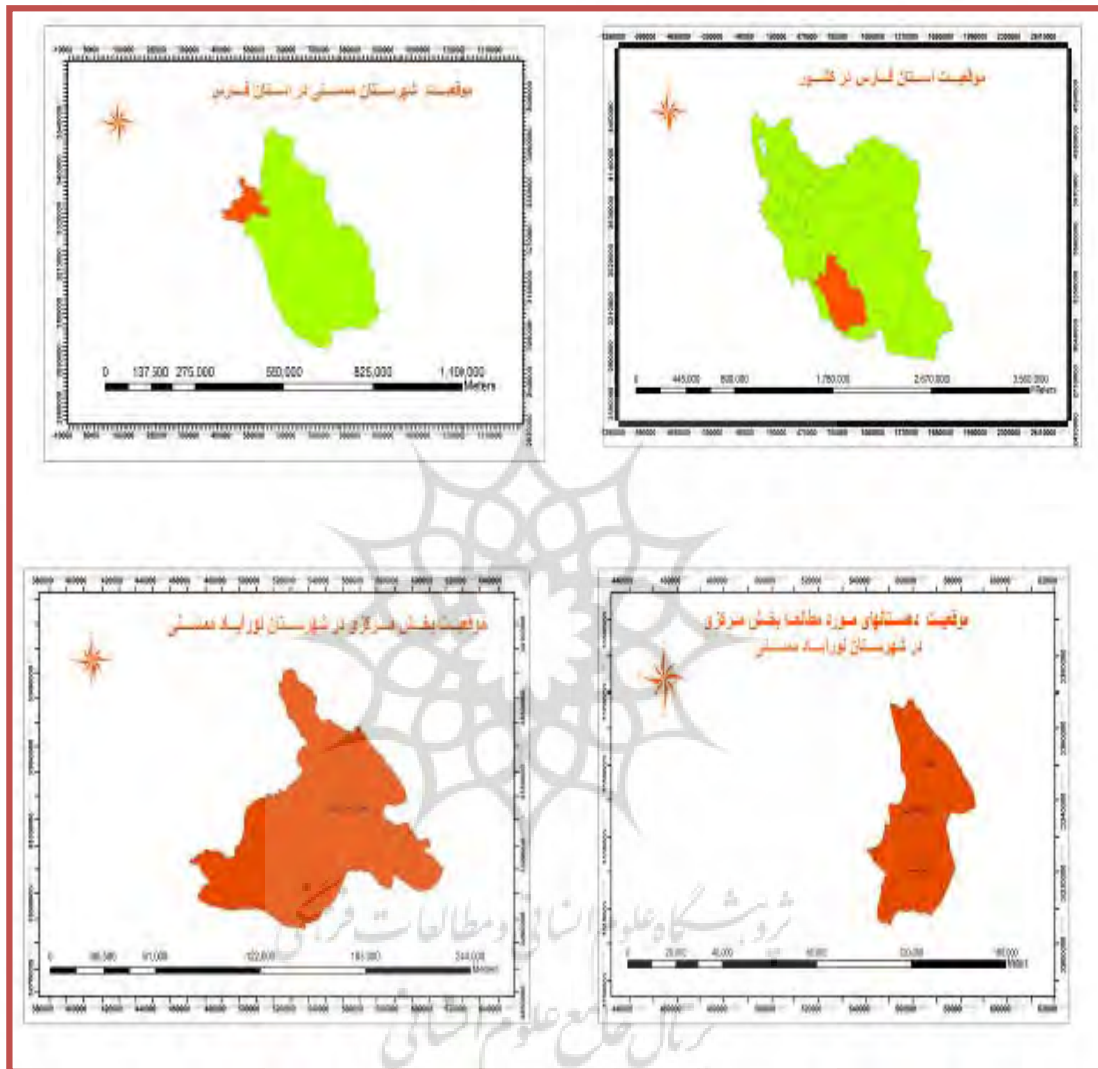
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

معرفی محدوده‌ی مورد مطالعه

ماهور، میشان) تشکیل شده است و مرکز این شهرستان نورآباد است که در بخش مرکزی شهرستان قرار دارد (شکل شماره ۲).
(فرمانداری شهرستان نورآباد، ۱۳۹۰: ۵۹-۴۶).

این شهرستان از سه بخش (مرکزی، ماهورمیلاتی، دشمن زیاری) و ۹ دهستان (فهلین، جوزار، جاوید، ماهوری، بکش یک، بکش دو، دشمن زیاری، مشایخ،

شکل ۲: موقعیت منطقه‌ی مورد مطالعه در ایران، استان فارس و شهرستان ممسنی

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

یافته‌های تحقیق

الف- یافته‌های توصیفی تحقیق

آمار توصیفی آن قسمت از روش‌های آماری است که کار جمع‌آوری، گروه‌بندی و خلاصه کردن اطلاعات

گردآوری شده و رسم نمودارها و تعیین شاخص‌ها را در برمی‌گیرد (مهدوی و طاهرخانی، ۱۳۸۳: ۹). جدول شماره‌ی (۵) گویه‌های مورد مطالعه را از طریق پرسشنامه نشان می‌دهد.

جدول ۵: اطلاعات عمومی خانوارهای روستایی در دهستان‌های مورد مطالعه

گویه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۱۰۰
	زن	۲۵۳
سن	۳۰-۱۸	۵۳
	۶۰-۳۰	۲۰۰
	۶۰ و بالاتر	۱۰۰
میزان تحصیلات	بی‌سواد	۶۷
	ابتدایی	۶۳
	راهنمایی	۱۰۰
	دیپلم	۵۰
	فوق دیپلم و بالاتر	۷۳
شغل	کشاورز	۱۲۳
	دامدار	۱۲۰
	کارگر	۵۰
	بیکار	۲۰
	کارمند	۳۰
	شغل آزاد	۱۰
تصرف محل سکونت	ملک شخصی	۲۰۹
	اجاره‌ای	۲۰
	در برابر خدمت	۱۰
	رایگان وسایر	۱۱۴

مأخذ: یافته‌های میدانی تحقیق، ۱۳۹۲

ب: یافته‌های تحلیلی تحقیق

فرضیه: یارانه‌های نقدی موجب تغییر الگوی مصرف خانوار روستایی ساکن در شهرستان نورآباد ممسنی شده است. با توجه به فرضیه‌ی فوق، شاخص‌هایی که تحت تأثیر دریافت یارانه‌های نقدی توسط ساکنان روستاهای واقع در سه دهستان بخش مرکزی

شهرستان نورآباد قرار گرفته‌اند در جدول شماره‌ی (۶) به نمایش گذاشته شده است که با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای میزان تأثیرگذاری یارانه‌های دریافتی بر هر یک از شاخص‌های مهم زندگی آنها و تغییر نوع الگوی مصرف این خانوارها در امورات مختلف به تحلیل گذاشته شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای در رابطه با تأثیر یارانه‌ها بر تغییر الگوی مصرف خانوار روستایی

شاخص‌ها در قالب پرسشنامه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
افزایش تمایل برای خرید زمین، آب، ساختمان	۳۵۳	۳/۱۴	۱/۲۸۰	۹/۴۱۷	۳۵۲	/000
افزایش میزان مصرف کالاهای فرهنگی	۳۵۳	۳/۲۷	۱/۲۴۸	۱۱/۶۲۵	۳۵۲	/000
افزایش سطح رفاهی	۳۵۳	۳/۳۵	۱/۲۶۲	۱۱/۱۹۸	۳۵۲	/000
افزایش استفاده از وسایل تجملی و رفاهی	۳۵۳	۳/۱۸	۱/۲۹۸	۹/۹۰۳	۳۵۲	/000
افزایش مسافرت‌های سیاحتی	۳۵۳	۳/۶۸	۱/۱۶۱	۱۹/۱۴۰	۳۵۲	/000
افزایش تمایل خرید تجهیزات و ابزارآلات کشاورزی	۳۵۳	۳/۳۴	۱/۲۲۷	۱۲/۹۱۰	۳۵۲	/000
صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی	۳۵۳	۳/۶۴	۱/۰۹۶	۱۹/۹۵۰	۳۵۲	/000

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

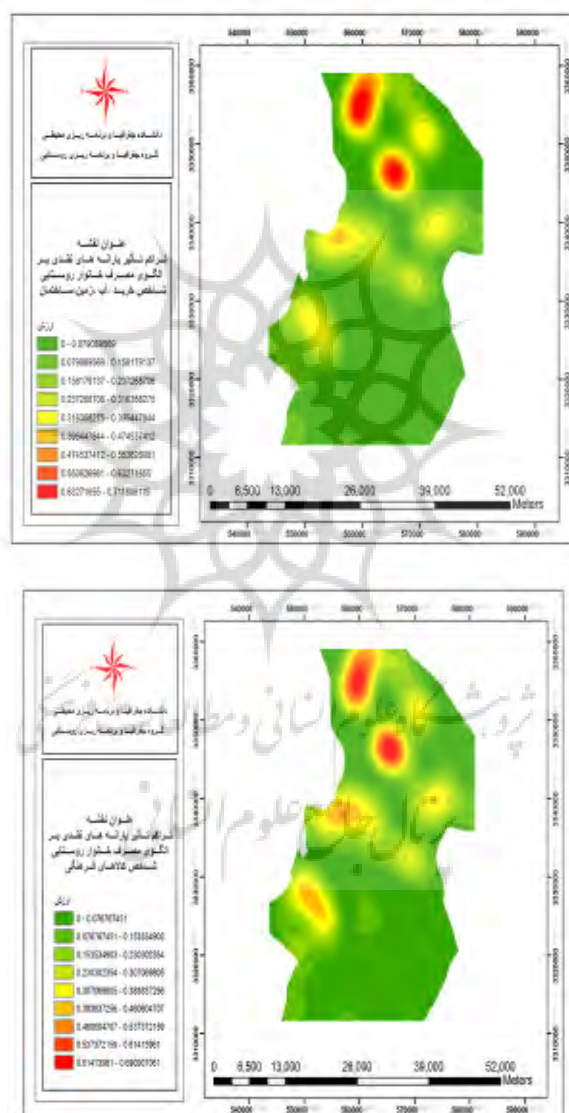
تحلیل یافته‌ها

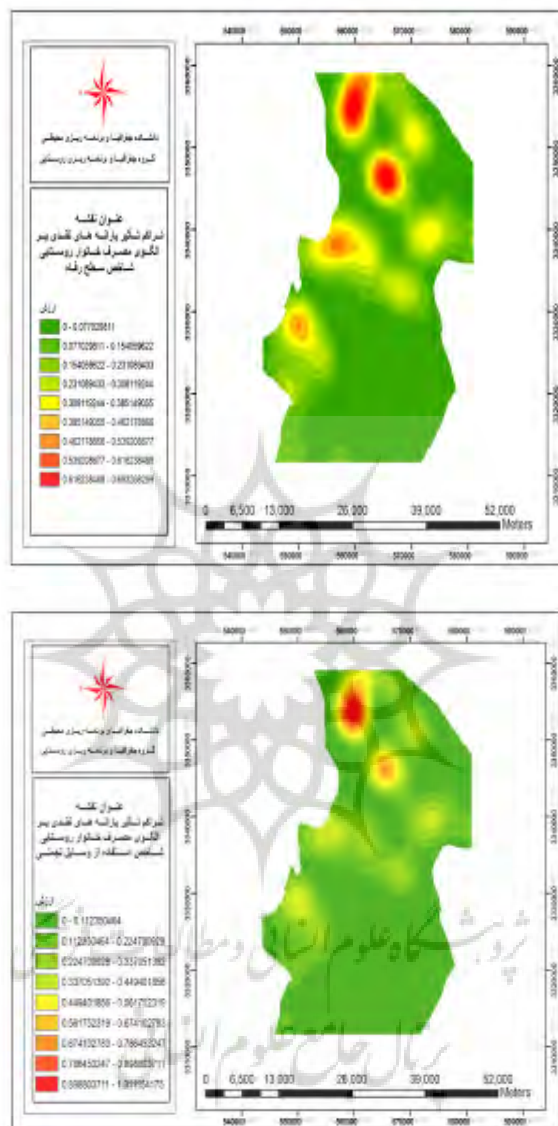
تابع تراکم با توجه به نقاط معلوم و دارای ارزش و همچنین تعریف شعاع جستجو، به برآورد و تخمین تراکم در شعاع جستجو می‌پردازد. یکی از مناسب‌ترین روش‌ها برای به تصویر کشیدن داده‌های خطی و بخصوص نقطه‌ای در این تحقیق به صورت پیوسته، آزمون تخمین تراکم کرنل می‌باشد. این آزمون سطح همواری از تغییرات در تراکم نقاط و خطوط در روی محدوده ایجاد می‌نماید، لذا تابع تراکم کرنل با توجه به داده‌ها و شعاع وارد شده در نرم‌افزار تراکم را در دهستان‌های مورد مطالعه به تفکیک هر متغیر نشان داده است. اما در تحلیل هات‌اسپات روستاهایی که بالاترین نمره را با توجه به داده‌های پرسشنامه‌ای کسب کرده‌اند، نقاطی هستند که بیشترین تأثیرپذیری را از هدفمندی یارانه‌ها داشته‌اند و به صورت نقاط داغ قرمز به تفکیک هر شاخص نشان داده شده‌اند. این تحلیل‌ها می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های روستایی کمک شایانی به متخصصان و کارشناسان برای اجرای بهتر هدفمندی در منطقه باشد.

جهت ارزیابی تأثیر یارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف منطقه‌ی مورد مطالعه از آزمون t تک‌دامنه‌ای استفاده شد. بدین منظور پرسش بر اساس جدول شماره ۷ در رابطه با این موضوع طراحی گردید و بر مبنای طیف ۵ مقیاسی لیکرت تأثیر یارانه بر تغییر الگوی مصرف مورد سنجش قرار گرفت. داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که t محاسبه شده برای ۷ سؤال شامل (افزایش خرید زمین، آب، ساختمان، افزایش میزان مصرف کالاهای فرهنگی، افزایش سطح رفاهی، افزایش استفاده از وسایل تجملی، افزایش مسافرت‌های سیاحتی، افزایش تمایل خرید تجهیزات و ابزارآلات کشاورزی، صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی) با درجه آزادی ۳۵۲ در سطح ۹۵ درصد کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد، لذا به لحاظ آماری در سطح ۹۵ درصد معنی‌دار بوده و میانگین بیشتر از مقدار مورد انتظار یعنی ۳ بوده است. بنابراین میانگین از متوسط مورد انتظار بالاتر است و سؤالات مورد نظر معنی‌دار بوده و در نتیجه با توجه به داده‌های جدول فوق، فرضیه‌ی مورد نظر تأیید می‌شود.

این مناطق بالاترین میانگین نمره یعنی (۴/۵۷) را کسب کرده‌اند و تراکم تأثیر یارانه‌های نقدی بر الگوی مصرف در این مناطق بیشتر از سایر مناطق بوده است، رنگ‌های دیگر تراکم کمتری را نشان می‌دهند.

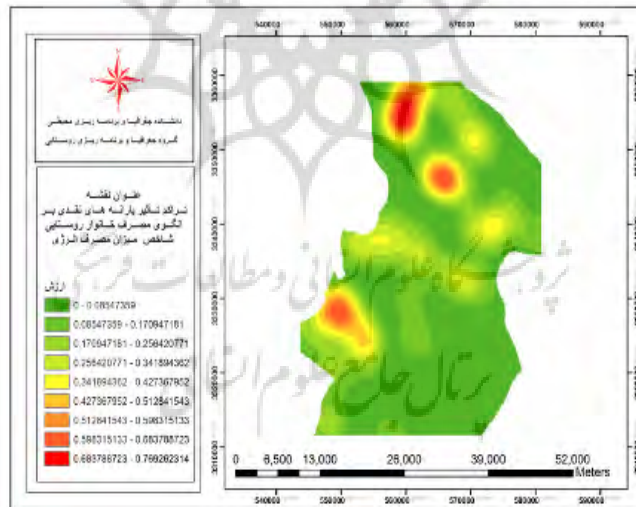
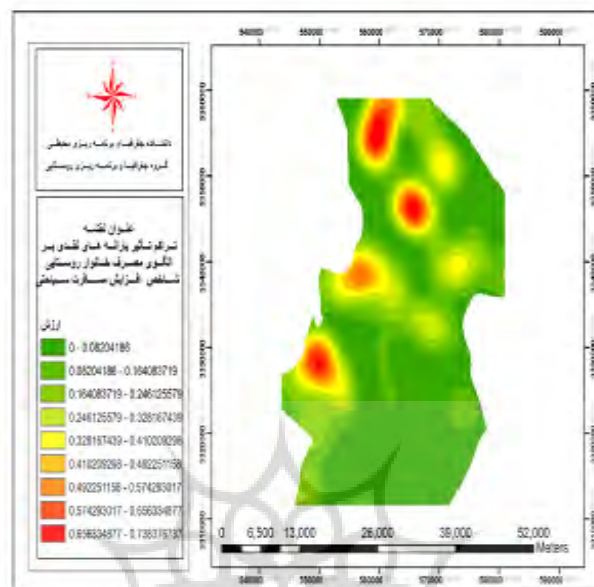
شکل‌های (۳) و (۴) تراکم تأثیر یارانه‌های نقدی بر الگوی مصرف خانوار روستایی به تفکیک هر شاخص در دهستان‌های مورد مطالعه را نشان می‌دهد. مناطق قرمز رنگ مناطقی هستند که شاخص‌های مورد بررسی در

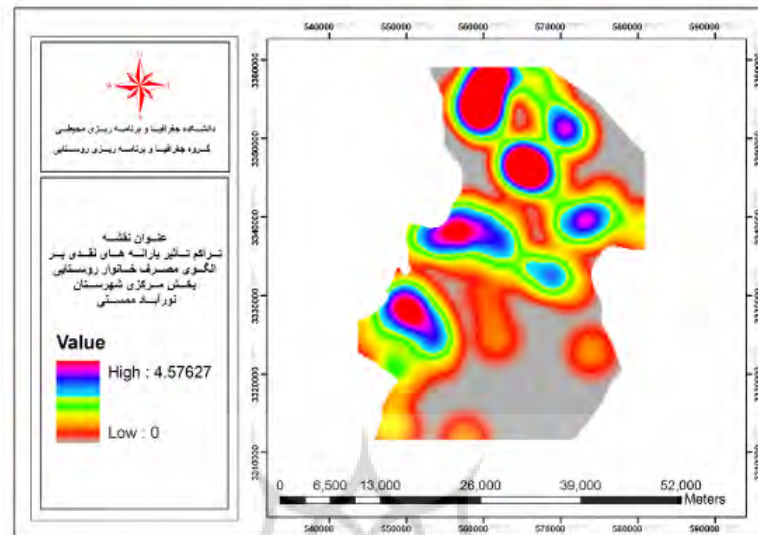
شکل ۳: نقشه‌ی تراکم تأثیر بارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف اراضی روستایی به تفکیک هر شاخص (کرنل)

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

شکل ۴: نقشه تراکم تأثیر بارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف خانوار روستایی به تفکیک هر شاخص (کرنل)

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

شکل ۵: نقشه‌ی تراکم تأثیر یارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف خانوار روستایی با استفاده از تابع تراکم کرنل

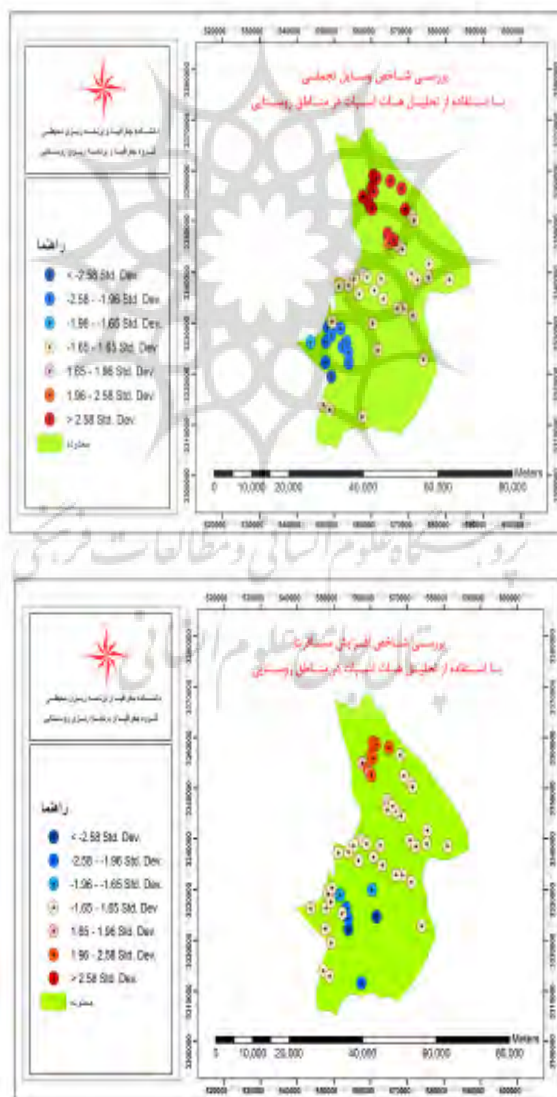
تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

بخش یک، در حد متوسط ارزیابی شده است و تنها در زمینه‌ی دو شاخص صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی و افزایش مسافرت‌های سیاحتی تراکم تأثیر یارانه‌ها بر الگوی مصرف خانوار روستایی معنی‌دار بوده است. با توجه به بررسی انواع شاخص‌ها و با استفاده از تحلیل هات اسپات، نقاطی (نقاط روستایی) که میانگین نمره آنها بالای $1/96$ می‌باشند بطور معنی‌داری در سطح 95% نسبت به روستاهای مجاور نمرات بالاتری دارند و برجسته‌تر می‌باشند و به‌عنوان نقاط داغ دریافت یارانه‌ی نقدی شناخته شده‌اند. با توجه به شکل شماره (۶) شاخص میزان مصرف کالاهای فرهنگی دارای ۱۲ نقطه روستایی (مال حاجی، پل مورد، جویجان، پسکی، ده گردو، سرتنگ کوچک، سرتنگ بزرگ، گویم، پیرالی، مورمیر، جوزاربخش، جوزار جاوید) با میانگین نمره بالای $1/96$ می‌باشد که به‌عنوان نقاط داغ شاخص میزان مصرف کالاهای فرهنگی در منطقه معرفی شده‌اند. شاخص سطح رفاهی دارای ۱۴ نقطه روستایی (میدان، تنگسا، علیشاهی، چیر، سیدمحمد، ده گردو،

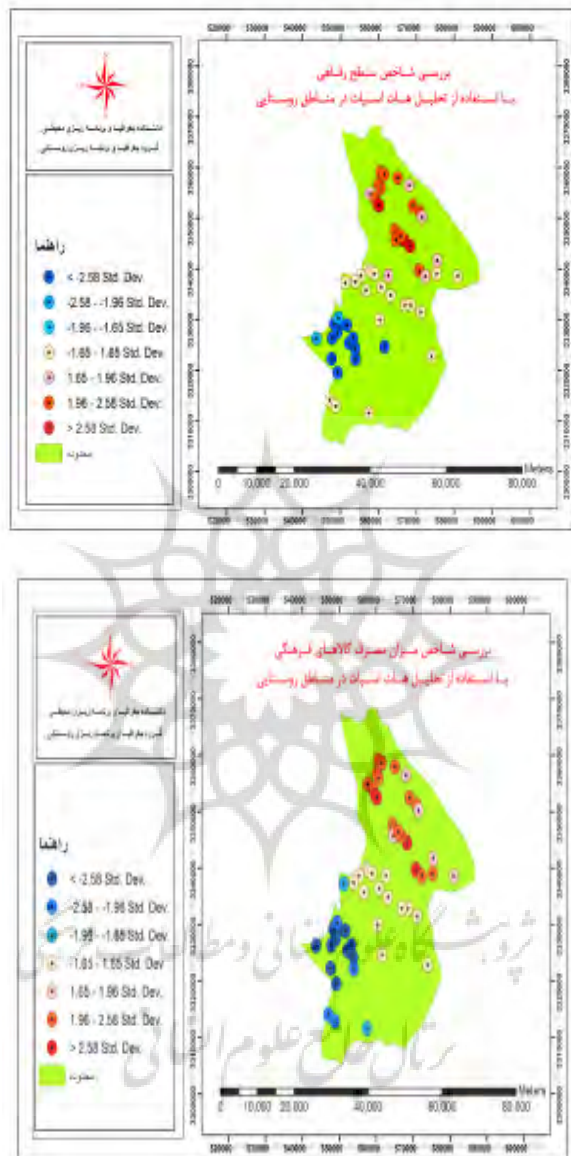
شکل شماره‌ی (۵)، نقشه‌ی خروجی حاصل از ترکیب ۷ نقشه است که هر کدام از نقشه‌ها تراکم یک شاخص خاص در مناطق روستایی دهستان‌های مورد مطالعه را نشان می‌دهد، همانطوری که قبلاً گفته شد مناطق قرمز رنگ مناطقی هستند که شاخص‌های مورد بررسی بالاترین میانگین نمره ($4/57$) را کسب کرده‌اند و تأثیر یارانه‌های نقدی بر تغییر الگوی مصرف خانوارها بیشتر از سایر مناطق بوده است. طیف‌های رنگی دیگر تراکم کمتری را در منطقه‌ی مورد مطالعه نشان می‌دهند. با توجه به شکل شماره‌ی (۵) در دهستان جوزار مناطق قرمز رنگ نشانگر را کم تأثیر یارانه‌های نقدی در شاخص‌های (افزایش تمایل برای خرید زمین، آب، ساختمان، افزایش مصرف کالاهای فرهنگی، افزایش سطح رفاهی، افزایش استفاده از وسایل تجملی مصرفی، افزایش مسافرت، افزایش خرید تجهیزات کشاورزی، صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی) می‌باشد که درجه بالایی از تأثیر در الگوی مصرف را نشان می‌دهد. تأثیر یارانه‌های نقدی در دهستان‌های جاوید ماهوری و

می‌باشد که به عنوان نقاط داغ شاخص وسایل تجملی در منطقه معرفی می‌شوند. همچنین شاخص افزایش مسافرت سیاحتی دارای ۷ نقطه‌ی روستایی (ده گردو، سرتنگ بزرگ، سرتنگ کوچک، پیرالی، مورمیر، جوزاربخش، جوزارجاوید) با میانگین نمره بالای ۱/۹۶ می‌باشد که به‌عنوان نقاط داغ شاخص افزایش مسافرت سیاحتی در منطقه معرفی می‌شوند.

سرتنگ کوچک، سرتنگ بزرگ، گویم، پیرالی، مورمیر، جوزاربخش، جوزار جاوید) با میانگین نمره بالای ۱/۹۶ می‌باشد که به‌عنوان نقاط داغ شاخص سطح رفاهی در منطقه معرفی می‌شوند. شاخص افزایش استفاده از وسایل تجملی مصرفی دارای ۱۴ نقطه‌ی روستایی (میدان، تنگسا، علیشاهی، چیر، سیدمحمد، ده گردو، سرتنگ کوچک، سرتنگ بزرگ، گویم، پیرالی، مورمیر، جوزاربخش، جوزار جاوید) با میانگین نمره بالای ۱/۹۶

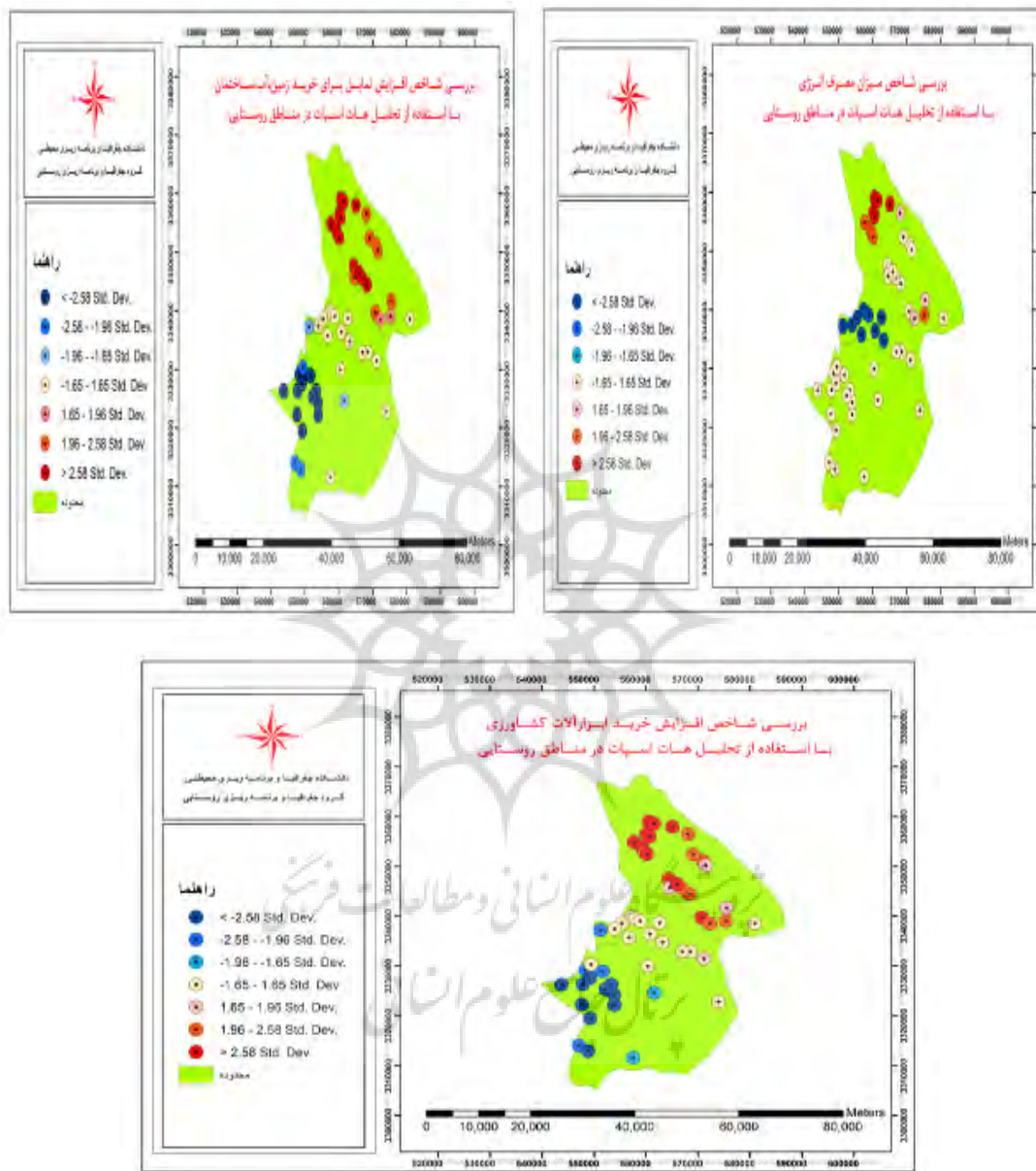

شکل ۶: نقشه‌ی نقاط داغ تأثیر بارانه‌های نقدی بر الگوی مصرف خانوار روستایی

به تفکیک هر شاخص با استفاده از تحلیل هات اسپات

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

شکل ۷: نقشه‌ی نقاط داغ تأثیر یارانه‌های نقدی بر الگوی مصرف خانوار روستایی به تفکیک هر شاخص

با استفاده از تحلیل هات اسپات

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۲

(پل مورد، میدان، ده گردو، گویم، سرتنگ کوچک، سرتنگ بزرگ، گویم، پیرالی، مورمیر، جوزار بکش، جوزار جاوید) با میانگین نمره بالای ۱/۹۶ نشان‌دهنده‌ی علاقه به توسعه‌ی کشاورزی روستاهای مذکور بوده که به عنوان نقاط داغ شاخص افزایش تمایل برای خرید ابزارآلات کشاورزی در منطقه معرفی می‌شوند. همچنین شاخص میزان مصرف انرژی دارای ۶ نقطه‌ی روستایی (مال حاجی، ده گردو، سرتنگ کوچک، گویم، پیرالی، مورمیر) با نمره بالای ۱/۹۶ می‌باشد که به عنوان نقاط داغ صرفه‌جویی در مصرف انرژی در منطقه معرفی شده‌اند.

در شکل شماره‌ی (۷) شاخص‌های: تمایل خرید زمین، آب و ساختمان دارای ۱۴ نقطه‌ی روستایی (ده گردو، سرتنگ کوچک، سرتنگ بزرگ، گویم، پیرالی، مورمیر، جوزار بکش، جوزار جاوید، جویجان، میدان، تنگسا، علیشاهی، مهرانجان، سیدمحمد) با میانگین نمره بالای ۱/۹۶ می‌باشد که به عنوان نقاط داغ شاخص تمایل خرید زمین، آب و ساختمان بخاطر دریافت یارانه‌های نقدی و اثرات مثبت آن در اقتصاد خانوار روستاها و تغییر الگوی مصرف در منطقه‌ی مورد نظر معرفی می‌شوند. در این شکل شاخص افزایش تمایل برای خرید ابزارآلات کشاورزی برای ۱۱ نقطه‌ی روستایی

جدول ۷: مقایسه تابع تراکم کرنل و تحلیل هات اسپات در منطقه‌ی مورد مطالعه به تفکیک هر شاخص

تحلیل هات اسپات		تابع تراکم کرنل			شاخص‌ها	
تعداد نقاط پایین‌تر از ۱/۶۵-	تعداد نقاط بین ۱/۹۶ تا ۱/۶۵-	تعداد نقاط بالای ۱/۹۶	تراکم ضعیف (رنگ سبز)	تراکم متوسط (رنگ زرد)	تراکم زیاد (رنگ قرمز)	
۷	۳۵	۱۴	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری	دهستان جوزار	افزایش تمایل برای خرید زمین، آب، ساختمان
۱۰	۳۴	۱۲	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری، بکش یک	دهستان جوزار	افزایش میزان مصرف کالاهای فرهنگی
۲۰	۲۲	۱۴	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری، بکش یک	دهستان جوزار	افزایش سطح رفاهی
۱۶	۲۶	۱۴	بخش‌های کمی از سه دهستان	بخش‌های کمی از جاوید ماهوری و بکش یک	دهستان جوزار	افزایش استفاده از وسایل تجملی
۱۸	۳۰	۷	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری	دهستان جوزار، بکش یک	افزایش مسافرت‌های سیاحتی
۲۱	۲۴	۱۱	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری و بکش یک	دهستان جوزار	افزایش تمایل خرید تجهیزات و ابزارآلات کشاورزی
۱۵	۳۵	۶	بخش‌های کمی از سه دهستان	دهستان جاوید ماهوری	دهستان جوزار، بکش یک	صرفه‌جویی در میزان مصرف انرژی

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۲

گردیده و از طرفی موجب افزایش مصرف بی‌رویه انرژی در بخش خانگی و کشاورزی شده است. همچنین توان خانوارها را جهت خرید ابزارآلات کشاورزی مثل تراکتور، تجهیزات آبیاری قطره‌ای بالا برده است.

نتیجه

نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای حاکی از آن است که با اجرای سیاست هدفمندی یارانه‌ها بهبود و تغییر چشمگیر در الگوی مصرف در بین خانوارهای این دهستان ایجاد شده است این بهبود در مناطق فقیر و کم‌درآمد روستایی این دهستان بیشتر دیده می‌شود. بنابراین بر اساس یافته‌های تحقیق و اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه‌ها و نقشه‌های تحلیل فضایی - مکانی، بهبود و تغییر الگوی مصرف و افزایش سطح رفاهی خانوارهای روستایی در دهستان جوار به دلیل تولیدکننده بودن تمامی خانوارهای آن و وابستگی کمتر به مناطق شهری معنی‌دار می‌شود ولی در دهستان‌های جاوید ماهوری و دهستان بکش یک، به علت وابستگی و نزدیکی خانوارهای روستایی به شهرستان نورآباد و افزایش هزینه‌ها به دلیل مصارف غیرضروری و تفریحی، بهبود و تغییر در الگوی مصرف چندان معنی‌دار نیست و متوسط ارزیابی می‌شود.

مقایسه‌ی این تحقیق با تحقیقات قبلی مانند:

ابونوری و همکاران (۱۳۸۵) که با استفاده از داده‌های آماری سال ۱۳۸۲ - ۱۳۵۰، یک تحلیل تجربی پیرامون "آثار اقتصادی یارانه‌ی بنزین بر میزان مصرف آن در ایران با استفاده از الگوی معادلات همزمان با روش حداقل مربعات" انجام دادند، آنها دریافتند که در دوره‌ی مورد بررسی بین یارانه‌ی بنزین و میزان مصرف آن رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد و به ازای یک درصد افزایش در یارانه‌ی بنزین، مصرف آن به

تابع تراکم با توجه به نقاط معلوم و دارای ارزش، و همچنین تعریف شعاع جستجو، به برآورد و تخمین تراکم در شعاع جستجو می‌پردازد. یکی از مناسب‌ترین روش‌ها برای به تصویر کشیدن داده‌های خطی و بخصوص نقطه‌ای به صورت پیوسته، آزمون تخمین تراکم کرنل می‌باشد. این آزمون سطح همواری از تغییرات در تراکم نقاط و خطوط در روی محدوده ایجاد می‌نماید. با توجه به جدول شماره ۷ که مقایسه بین تابع تراکم کرنل و تحلیل هات‌اسپات را نشان می‌دهد، تابع تراکم کرنل با توجه به داده‌ها و شعاع وارد شده در نرم‌افزار تراکم را در دهستان‌های مورد مطالعه به تفکیک هر شاخص نشان داده است و بیشترین تراکم مثبت ناشی از هدفمندی یارانه در دهستان جوار می‌شود، اما در تحلیل هات‌اسپات روستاهایی که بالاترین نمره را با توجه به داده‌های پرسشنامه‌ای کسب کرده‌اند نقاطی هستند که بیشترین تأثیرپذیری را از هدفمندی یارانه‌ها داشته‌اند و به صورت نقاط داغ قرمز به تفکیک هر شاخص نشان داده شده‌اند، اکثر این نقاط داغ روستاهای دهستان جوار هستند. نمره‌های پایین‌تر نقاط متوسط و ضعیف تأثیرپذیری از هدفمندی یارانه‌ها را در دهستان‌های (جاوید ماهوری و بکش یک) نشان می‌دهد.

بحث

بر اساس یافته‌های تحقیق، در روستاهای دهستان جوار، میزان خرید زمین، آب و ساختمان، در بین خانوارهایی که دارای بعد بالای جمعیت بوده‌اند و مبلغ یارانه‌ی بیشتری دریافت کرده‌اند، بیشتر دیده می‌شود. همچنین این یارانه‌ها سبب تغییر در الگوی مصرف خانوارهای این دهستان شده است به گونه‌ای که موجب افزایش خرید کالاهای غیر اساسی مانند (اتومبیل، ویدئو، یخچال فریزر، ماشین لباسشویی)

را فراهم کند تا مناطق روستایی کم‌درآمد مانند (روستاهای دهستان جوزار) بتوانند به رشد و توسعه‌ی اقتصادی مطلوب برسند و فقر و محرومیت در منطقه کمرنگ گردد.

منابع

- ابونوری، اسماعیل؛ احمد جعفری؛ یوسف محنت‌فر (۱۳۸۵). ارزیابی آثار اقتصادی یارانه بنزین بر میزان مصرف آن در ایران یک تحلیل تجربی (۱۳۸۲-۱۳۵۰). دو فصلنامه جستارهای اقتصادی. سال سوم. شماره ۵. قم. صفحات ۲۵۷-۲۳۱.
- امینی، رامین (۱۳۸۸). تحلیل هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش کشاورزی. مجله دام‌وکشت و صنعت. شماره ۱۱۷. تهران. صفحات ۱۹-۱۸.
- بانویی، علی‌اصغر؛ سهیلا پروین (۱۳۸۷). تحلیل‌های سیاستی آثار حذف یارانه‌ی کالاهای اساسی بر شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری و روستایی در چارچوب تحلیل مسیر ساختاری، نشریه اقتصاد مقداری. دوره ۵. شماره ۴. اهواز. صفحات ۱۲-۱.
- بایزیدی، ابراهیم؛ بهنام اولادی؛ نرگس عباسی (۱۳۹۰). تحلیل داده‌های پرسشنامه‌ای به کمک نرم‌افزار SPSS 19 (PASW) چاپ سوم. تهران. انتشارات عابد.
- جلالیان، حمید؛ صدیقه هاشمی؛ جعفر یعقوبی (۱۳۹۲). بررسی اثرات کوتاه‌مدت اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها بر وضعیت کشاورزی روستاییان شهرستان نیریز (مطالعه موردی: دهستان آباده طشک؛ فصلنامه برنامهریزی منطقه‌ای. سال سوم. شماره ۱۰. مردادشت. صفحات ۶۰-۴۵).
- حسنی، شهناز (۱۳۸۹). وزارت بازرگانی و هدفمندی یارانه‌ها، اندیشکده بازرگانی. ویرایش اول. شماره ۱. تهران.
- رسولی، علی‌اکبر (۱۳۸۴). تحلیلی بر فناوری سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی، جلد اول. انتشارات دانشگاه تبریز.
- سرشماری مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). چکیده نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار روستایی و شهری "دفتر جمعیت نیروی کار و سرشماری. تهران.

میزان ۶۹ درصد افزایش می‌یابد در نتیجه اعمال سیاست هدفمند کردن یارانه به منظور استفاده بهینه‌ی مصرف بنزین ضروری است. کاظم‌نژاد و جیران (۱۳۸۴) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی نظام پرداخت شیر یارانه‌ای و رفتار مصرفی در ایران" به میزان مصرف شیر و لبنیات دهک‌های مختلف درآمدی در مناطق شهری و روستایی پرداخته و به نقش و آثار و تبعات یارانه‌ی شیر و کیفیت برخورداری گروه‌های کم‌درآمد از این یارانه‌ها پرداخته‌اند. نتایج این بررسی نشان داده است که استمرار پرداخت یارانه بدین صورت باعث اتلاف منابع شده، لذا بازنگری در ساختار نظام پرداخت یارانه‌ها را به عنوان یک ضرورت بیان داشته است. کریم‌زادگان و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله‌ای تحت عنوان "اثر یارانه‌ی کود شیمیایی بر مصرف غیر بهینه‌ی آن در تولید گندم" به این نتیجه رسید که حذف یارانه‌ی کود شیمیایی منجر به کاهش مصرف آن در تولید گندم آبی خواهد شد. بانویی و پروین (۱۳۸۷) در مقاله‌ای تحت عنوان "تحلیل‌های سیاسی آثار حذف یارانه‌ی کالاهای اساسی بر شاخص هزینه زندگی خانوارهای شهری و روستایی" به این نتیجه رسیدند که حذف یارانه‌ها موجب افزایش هزینه زندگی دهک کم درآمد خانوارهای شهری و روستایی شده است. با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌شود به منظور ارتقای کیفیت سطح زندگی در مناطق روستایی، دولت می‌تواند از طریق ادامه دادن به پرداخت یارانه‌های نقدی به اقشار کم‌درآمد روستایی (دهک‌های پایین جامعه) توجه هر چه بیشتر به توسعه‌ی فعالیت‌های غیرکشاورزی در مناطق فقیر روستایی نماید و با ایجاد صنایع مرتبط با بخش کشاورزی از جمله، صنایع تبدیلی و فرآوری محصولات غذایی و احداث بنگاه‌های تولیدی کوچک موجبات بهبود وضعیت توزیع درآمد و کاهش فاصله‌ی طبقاتی

- Betcherman, Gordon, N, Meltem Daysal, Carmen pages (2010). Do employment subsidies work? Evidence from regionally targeted subsidies in Turkey, Labour Economics, No.17, PP: 710-722.
- Bohringer.C (1995). Carbon taxes and national policy constraints: the case of German coal, subsidies, of university Stuttgart, Germany P: 7.
- Borfman.J, Bohman.M, Carter. C (1988). Targeted and global export subsidies and welfare impacts, economics, university of California. P: 8 .
- Cees, Van Goeverden (2006). Subsidies in Public Transport, European Transport, No.32, PP: 5-25.
- DRI (1997). Effects of phasing out coal subsidies in OECD countries, reforming energy & transport subsidies: environmental and economic implication. PP:101-107.
- Esmaili, Abdoulkarim, Ayatollah Karami, Bahaeddinn Najafi (2013). Welfare effects of alternative targeted food subsidy program, food security, No.5, PP: 451-456.
- Jha, Raghendra, Raghar, Gaiha, Manojk, Pondey, Nidhi kaicker (2013). Food subsidy, income transfer and the poor: A comparative analysis of the public distribution system in India states, journal of policy Modeling, No.35, PP:887-908.
- Koplow, D (2015). Subsidies to Energy Industries, Reference Module in and Environmental sciences, No.3, PP: 887-900 .
- Leimeng. j (2012). Can grain subsidies impede rural-urban migration in hinterland China? Evidence from field surveys, China Economic Review, No. 23, PP: 729- 741.
- Lin, Bogiang Xiaoling Ouyang (2014). A revisit of fossil - fuel subsidies in china : challenges and opportunities for energy price reform , energy conversion and management , No.82, PP:124-134.
- Mirnezami, Seyed Reza (2014). Electricity inequality in Canada : should pricing reforms eliminate subsidies to encourage efficient usage ? utilities policy, No.31, PP: 36-43.
- Moshiri, Saied (2015). The effects of the energy price reform on households consumption in Iran, Energy policy, No.79, PP: 177-188.
- فاضل‌نیا، غریب؛ یاسر حکیم‌دوست؛ یدالله بلیانی (۱۳۹۱). راهنمای جامع مدل‌های کاربردی GIS در برنامه‌ریزی‌های شهری، روستایی و محیطی، چاپ اول. زابل. انتشارات آزاد پیما.
- فرمانداری شهرستان نورآباد ممسنی (۱۳۹۰). گزارش تعداد خانوار و جمعیت آبدی‌های دارای سکنه در سرشماری ۱۳۹۰.
- کاظم‌نژاد، جیران (۱۳۸۴). بررسی نظام پرداخت شیر یارانه‌ای و رفتار مصرفی در ایران، پنجمین کنفرانس دوسالانه‌ی اقتصاد کشاورزی ایران. زاهدان دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- کریم‌زادگان، حسن؛ امید گیلان‌پور؛ ابوالقاسم میرحسینی (۱۳۸۵). اثر یارانه کود شیمیایی بر مصرف غیربیمه آن در تولید گندم، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه. سال چهاردهم. شماره ۵۵. تهران. صفحات ۱۳۴-۱۲۱.
- کلاتری، خلیل (۱۳۸۶). پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی- اقتصادی با استفاده از نرم‌افزار Spss، چاپ اول. نشر شریف. تهران.
- متوسلی، محمود (۱۳۸۴). توسعه‌ی اقتصادی (مفاهیم، مبانی نظری، نهادگرایی و روش‌شناسی)، چاپ دوم. تهران. انتشارات سمت.
- مدیری، مهدی؛ خسرو خواجه (۱۳۸۶). اشاره‌ای به سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی GIS، سیستم اطلاعات جغرافیایی برای برنامه‌ریزی در سطح ملی، چاپ چهارم. انتشارات سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح. تهران.
- مهدوی، مسعود؛ مهدی طاهرخانی (۱۳۸۳). کاربرد آمار در جغرافیا، چاپ اول. تهران. انتشارات قومس.
- Anderson, Kim (1995). The political economy of coal subsidies in Europe , Energy policy , No. 23, PP: 485- 496.
- Araghi, Mansor khalili, Sajjad Barkhordari (2012). A reevaluation of the welfare effects of reducing energy subsidies in Iran, Energy policy, No. 47. PP: 389-404.

- Thukral, Kapil, preetyam , Bhandari (1994). The rationale for reducing the subsidy on LPG india, Energy policy , No.22, PP:81-87.
- Tribe, Franz , Hans , muller- steinhagen , jurgen kern (2011) Financing concentrating solar power in the Middle East and North Africa-Subsidy or investment?Energy policy , No.39 , PP:307 – 317.
- Valido, Jorge, M, pilar Socorvo, Adav Hernandez, Ofelia Betancor (2014). Air transport subsidies for resident passengers when carriers have market power,Transportation research, No.70,PP:388-399.
- Whittington, Dale, Celion Nauges , David Fuente, Xun wn (2015). A diagnostic,A diagnostic tool for estimating the incidence of subsidies delivered by water utilities in low-and medium-income countries, with illustrative simulations, utilities policy, No. 6, PP :155–165 .
- Xiao ling, Ouyang , Bogiang lin (2014). Impacts of increasing renewable energy subsidies and phasing out fossil fuel subsidies in china, Renewable and sustainable energy reviews, No.37, PP: 933-942.
- Paswel, Marenya , Ephraim Nkonya, Weixiong , jose Deustua , Edward kato (2012). Wich policy would work better for improved soil fertility management in sub Saharan Africa, fertilizer subsidiesor carbon credits? Agricultural systems, No. 110, PP: 162- 172.
- Shahverdi, M, S. M, Moghaddas-Tafreshi, Michaels, Mazzola, A. K , Kaviani (2014). Impacts of reforming energy subsidies on small scale generator business in Iran, Renewable Energy, No.71, PP: 679-689.
- Siddiy, Khalid, Angel Aguiar, Harald Grethe, peter minor, Terrie Walmsley.(2014), Impact of removing fuel import subsidies in Nigeria on poverty,Energy policy.No.69.PP:165-178.
- Smith ,T,R, Menon, S, Starr j.L., Estes, j.E (1987). Requirements&principles for the Implementations construction of large - scale GIS,International journal of GIS, No.1. PP:23-36.
- Sun, Dinggiang, jun Fei Bai, Huanguang Qiu, yaqing cai (2014). Impact of government subsidies on household biogas use in rural china, Energy policy, No.73, PP:748-756.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی